

GAZSÓ DÁNIEL

A KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR PROGRAM ÖSZTÖNDÍJASAINAK TEVÉKENYSÉGEI

A Körösi Csoma Sándor Program (KCSP) az első olyan anyaországi kezdeményezés, amely a diaszpórában élő magyarokat személyesen szólítja meg abból a célból, hogy a helyi igényeknek megfelelően nyújtson számukra segítséget. Ennek köszönhetően, valamint az egész glóbuszra való kiterjedtsége miatt igen nagy érdeklődés övezi a kezdetektől fogva. Kevés diaszpórapolitikai gyakorlat kapott nagyobb reflektorvényt. A hazai és a külföldön megjelenő magyar sajtó is élénken foglalkozik a KCSP-ösztöndíjasok kiküldetésével.

A 2013-ban elindított programot a diaszpórában élők nemzeti identitásának, nyelvi és kulturális ismereteinek ápolása, valamint Magyarországgal való kapcsolatainak erősítése érdekében hozták létre. Ennek megfelelően pályázatot írtak ki a diaszpórában dolgozni vágyók számára. A jelentkezők közül személyes meghallgatás révén a Nemzetpolitikai Államtitkárság munkatársai választják ki a programba bekerülőket. Ilyen formán az első évben megközelítőleg 50, majd az azt követő években körülbelül 100 főt küldtek ki a világ különböző pontjára, hogy a rájuk igényt tartó magyar diaszpóraszervezetek közösségépítő munkáját segítsék. Az eredetileg egységesen hat hónapos kiküldetési időtartamot a fogadó-szervezetek kérésére 2015-ben megváltoztatták: ettől kezdve a déli féltekén továbbra is hat, míg az északi féltekén kilenc hónapot tartózkodnak a KCSP-ösztöndíjasok a célországban, lehetőleg mindenhol a tanidő alatt. A költségvetést illetően, a programot a Nemzetpolitikai Államtitkárság az első évben 500 millió, majd azt követően évente egymilliárd forintos keretösszegeből működteti, mely tartalmazza az ösztöndíjasok útiköltségét és a havi fizetését.¹

1 A KCSP céljairól és működéséről lásd bővebben a program hivatalos weboldalan: www.korosiprogram.hu; letöltés ideje: 2018. 11. 15.

A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységeinek felmérése

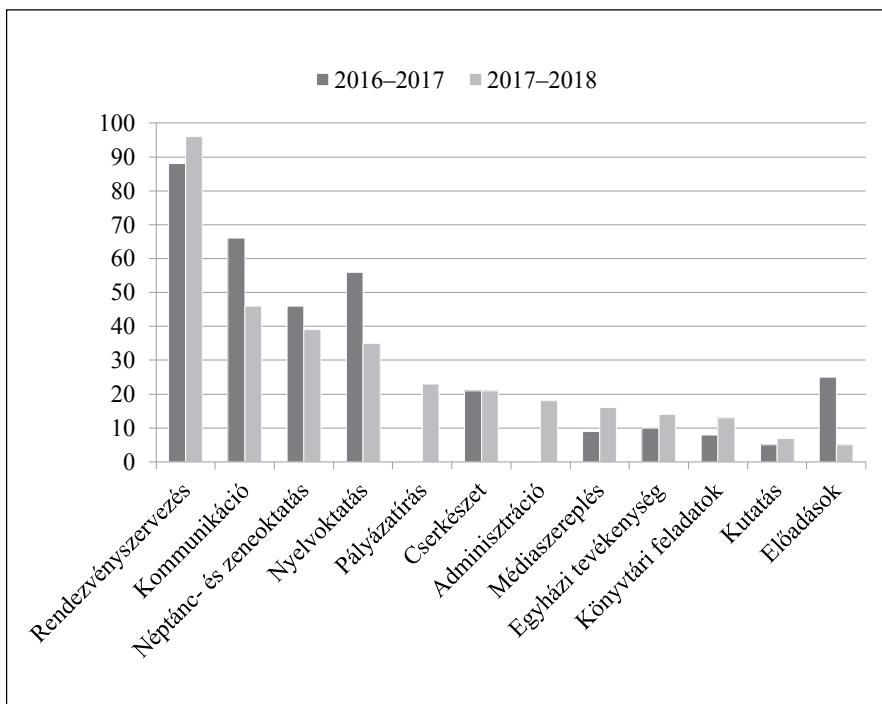
Ezt a programot sajátos jellegénél fogva elsősorban a benne résztvevők tevékenységei alapján lehet értelmezni. Tehát a legfőbb kérdés az, hogy a kiválasztott ösztöndíjasok milyen főbb feladatokat látnak el hat, illetve kilenc hónapos kiküldetésük alatt a fogadószervezetek munkáját segítve. Tevékenységeik ismerete betekintést nyújthat az adott közösség szervezeti életének sajátosságaiba is. Éppen ezért azok feltérképezése és rendszerezése – a program kiértékelésén túl – nagyban segítheti a következő turnusok pályázatainak elbírálását, az ösztöndíjasok helyi igényeknek megfelelő kiválasztását, valamint tágabb értelemben, a programban résztvevő diaszpóraszervezetek lehetőségeinek és szükségének feltárását is.

Ennek érdekében – az ösztöndíjasok írásos beszámolóinak bekérése és elemzése után – készítettem egy, a tevékenységeikre és tapasztalataikra vonatkozó, nyitott kérdéseket tartalmazó űrlapot, melynek kitöltését a Nemzetpolitikai Államtitkárság 2015 novemberében jóváhagyta. Azért nem zárt, előre meghatározott, jelölőnégyzetes kérdésekkel álltam elő, mert abban bíztam, hogy a nyitott kérdésekre talán realisabb válaszokat kapok. Saját tapasztalataim azt sugallták, hogy a KCSP-kiküldetés sokrétűsége miatt, konkrét munkaköri kategóriák megadása esetén sokan az összes lehetséges választ bejelölnék.² Ezért arra kértem az ösztöndíjasokat, hogy megszabott terjedelemben saját szavaikkal írják le, melyek voltak a legfőbb tevékenységeik. Ez egyben lehetőséget adott újabb, általam előre nem feltételezett munkakörök megnevezésére is. Ezzel a módszerrel – a programkoordinátorok és ösztöndíjasok együttműködésének köszönhetően – sikerült teljes körű, azaz minden kiküldetést teljesített ösztöndíjastól strukturált adatokat begyűjteni a 2016–2017. és a 2017–2018. tárgyévekre vonatkozóan. A beérkező válaszokat kategorizáltam, majd az így kapott munkaköri kategóriák előfordulásának gyakoriságát figyelembe véve országos és regionális összehasonlítást végeztem mindkét tárgyévben. Ennek eredményeképp egyrészt kimutatható, hogy hol, milyen munkakörök élveztek prioritást: mely közösségépítő tevékenységek bírtak nagyobb, illetve kisebb jelentőséggel a különböző országok és nagyrégiók magyar diaszpóráközösségeiben. Másrészt, a tárgyévek közötti eltérések rámutatnak arra, hogy milyen formában alakultak a programban résztvevők tevékenységei; hogyan változtak a fogadószervezetek velük szemben megfogalmazott igényei és elvárásai.

2 A programmal kapcsolatos tapasztalatokra egyrészt mint aktív résztvevő, KCSP-ösztöndíjas tettem szert: 2014-ben fél évig a Chilei Magyar Kulturális Egyesület munkáját segítettem. Másrészt a kiküldetésem óta – mint a Nemzetpolitikai Kutatóintézet diaszpórákutatásokért felelős referense – minden évben tartok előadást az újabb turnust felkészítő oktatási programszakasz keretében, így személyesen is találkozom az ösztöndíjasokkal.

Nagyobb jelentőséggel bíró munkaköri kategóriák

- Rendezényszervezés: a helyi diaszpóráközösség rendezvényeinek, programjainak és a magyar ünnepnapokon való összejöveteleinek megszervezése, kivitelezése.
- Kommunikáció: a diaszpórában működő magyar nyelvű médiumok – nyomtatott és online sajtó, illetve televízió- és rádióműsorok – szerkesztői, lektori munkájának segítése.
- Néptánc- és zeneoktatás: a helyi, sokszor a fogadószervezet keretében működő néptánc és népzene foglalkozásokon való oktatás, táncházak lebonyolítása.
- Nyelvoktatás: a magyar nyelv oktatása legtöbbször hétvégi iskolában, de azon kívül is, kisebb csoportoknak, illetve magánszemélyeknek tartott tanórák keretében.
- Cserkészet: a Külföldi Magyar Cserkészszövetség helyi csapatainak segítése.
- Médiaszereplés: magyar vagy idegen nyelvű médiumoknak adott interjúk, melyek elsősorban a KCSP működéséről, a magyar diaszpóra anyaországi támogatásáról, illetve a helyi magyarok szervezeti életéről szólnak.
- Egyházi tevékenység: a külföldi magyar egyházak közösségépítő munkájának segítése.
- Könyvtári feladatok: a diaszpóra könyvtári örökségének rendszerezése, valamint a Mikes Kelemen Program lebonyolításával kapcsolatos feladatok segítése; a Magyarországra küldendő könyvek egybegyűjtése, válogatása, adatbázisokban való rögzítése, dobozolása.
- Kutatás: a fogadószervezet felkérésére, vagy más ambícióból végzett, kifejezetten a helyi magyar közösség fejlődéstörténetének és intézményesülésének feltérképezésére irányuló kutatások kidolgozása és kivitelezése.
- Előadások: többnyire a fogadószervezet felkérésére, a helyi magyar közösségnek vagy akár a többségi társadalomnak, főképp Magyarországot és a magyar kultúrát ismerető előadások tartása.
- Pályázatírás: a szervezeti működés, illetve a Magyarországra való utazás támogatására vonatkozó, az esetek többségében a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. által kiírt pályázatok felkutatása, előkészítése, megírása, átnézése és kezelése.
- Adminisztráció: pályázással kapcsolatos dokumentumok rögzítése; a helyi szervezetek üléseinek és értekezleteinek jegyzőkönyv-vezetése, a kapcsolattartáshoz elengedhetetlen címlisták frissítése, adatbázisok rendszerezése.

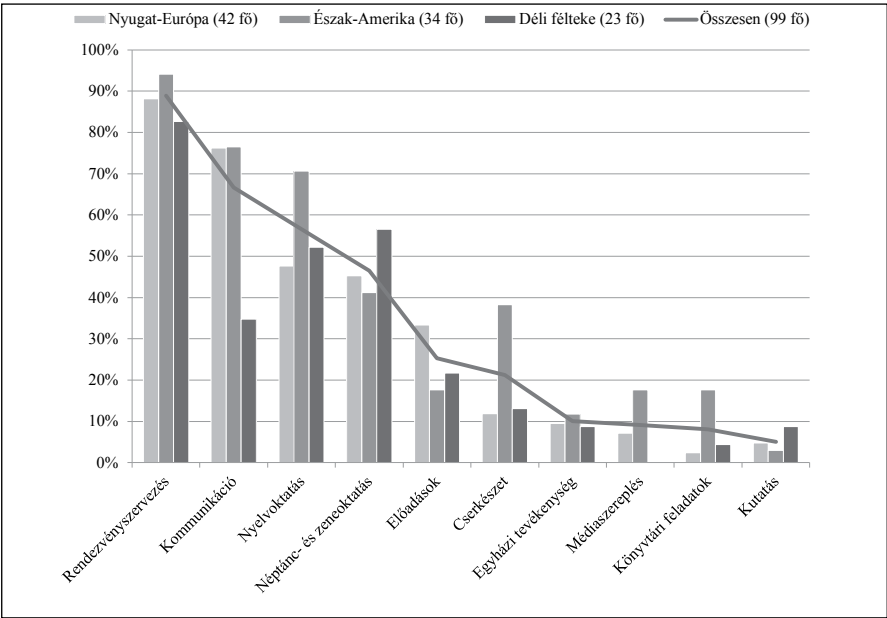
1. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei (két évad összehasonlítása)

Mindkét tárgyévben végzett felmérés eredményei azt mutatják, hogy a KCSP-ösztöndíjasok elsősorban a helyi diaszpórák közösség rendezvényeinek, programjainak, összejöveteleinek és ünnepségeinek szervezésében és kivitelezésében nyújtanak segítséget. Ezt a feladatkört követi a kommunikációs tevékenység, azzal együtt, hogy ennek a munkakörnek a népszerűsége sokat esett vissza (a 2016–2017. évi 67%-ról a 2017–2018. évi 42%-ra). A harmadik helyen, míg 2016–2017-ben a nyelvoktatás szerepelt, addig 2017–2018-ban a néptánc- és zeneoktatás, a nyelvoktatás pedig a negyedik helyre esett vissza. A két tárgyév között lényeges különbség továbbá, hogy 2017–2018-ban megjelent két új munkaköri kategória: a pályázatírás és az adminisztráció. Ezekről a tevékenységekről a kiküldetést teljesített ösztöndíjasok 21, illetve 17%-a tett említést, így igen előkelő helyen szerepelnek a feladatkörök rangsorában: a 12 kategóriából a pályázatírás az 5., míg az adminisztráció a 7. helyen áll. Feltételezhető, hogy ez elsősorban a nemzetpolitikai célú pályázati támogatások diaszpórára való kibővítésének következménye, melynek értelmében a 2018. évtől külön pályázati kiírás keretében valósult meg a világban működő magyar diaszpóraszervezetek és hétvégi iskolák támogatása. Erre a Magyar

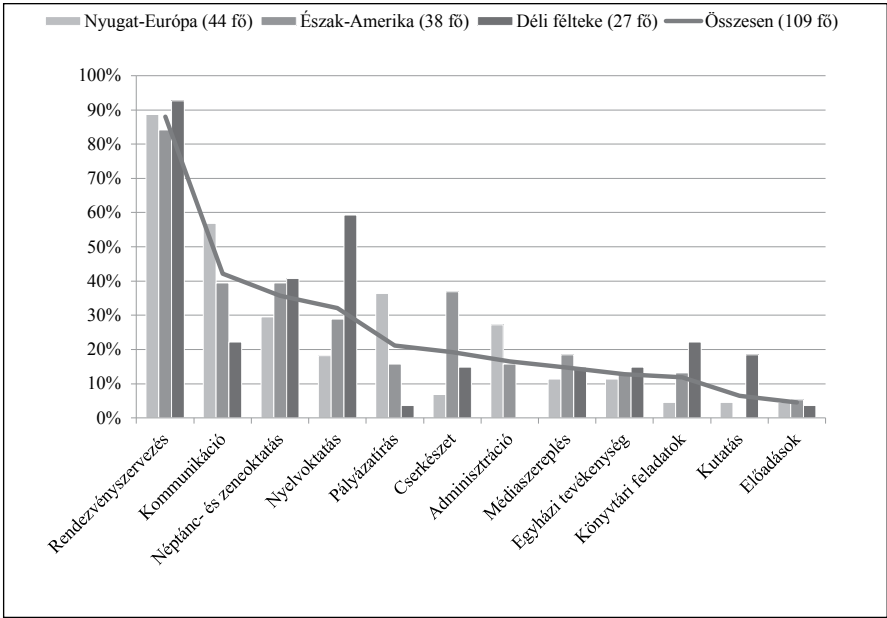
Diaszpóra Tanács hetedik ülésének 2017. november 9-én kelt zárónyilatkozata is kitért.³ Az egyéb tevékenységeket illetően – melyekről az ösztöndíjasok egynegyede vagy annál kisebb része tett említést – jelentős változás figyelhető meg az előadások tekintetében. Míg 2016–2017-ben 99-ből 25-en tettek róla említést, addig a következő tárgyévben 109-ből csupán 5-en számoltak be róla. Ezzel az előadások tartása az 5. helyről az utolsó helyre esett vissza a feladatkörök rangsorában. A régiók szerinti összehasonlításból meg tudhatjuk, hogy ezek a munkakörök, mely területeken, milyen jelentőséggel bírnak: az átlaghoz viszonyítva hol játszanak fontosabb, illetve kevésbé fontos szerepet.

3 „A Magyar Diaszpóra Tanács tagjai [...] Örömiüknek adnak hangot annak kapcsán, hogy a diaszpóraszervezetek működésének és folyamatos fejlesztésének biztosítása érdekében a jövő évtől külön pályázati kiírás keretében válsul meg a világban működő magyar szervezetek támogatása.” – Magyar Diaszpóra Tanács hetedik ülésének zárónyilatkozata. Letöltés helye: www.npki.hu; letöltés ideje: 2018. 12. 12.

A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei nagyrégiós összehasonlításban

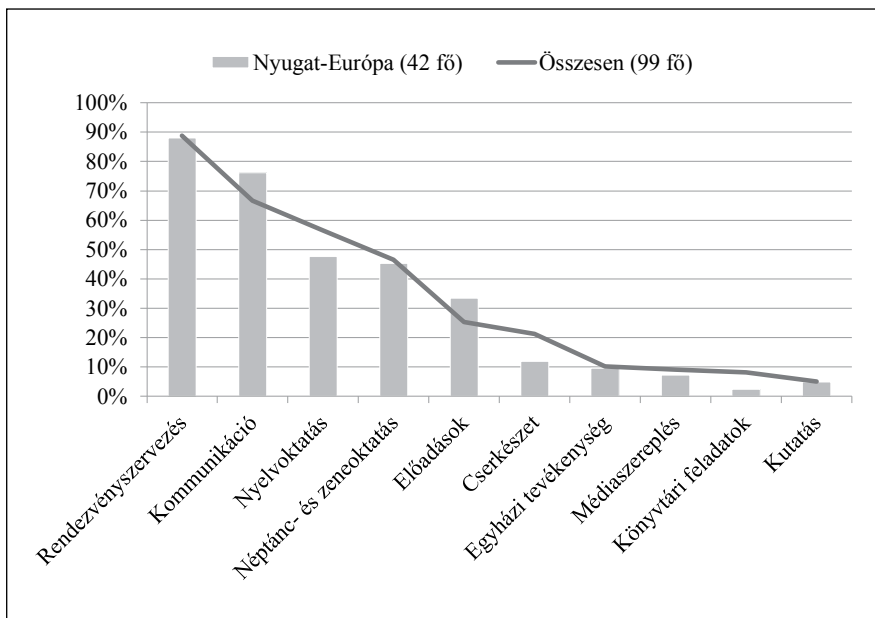

2. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei a 2016–2017. tárgyévben

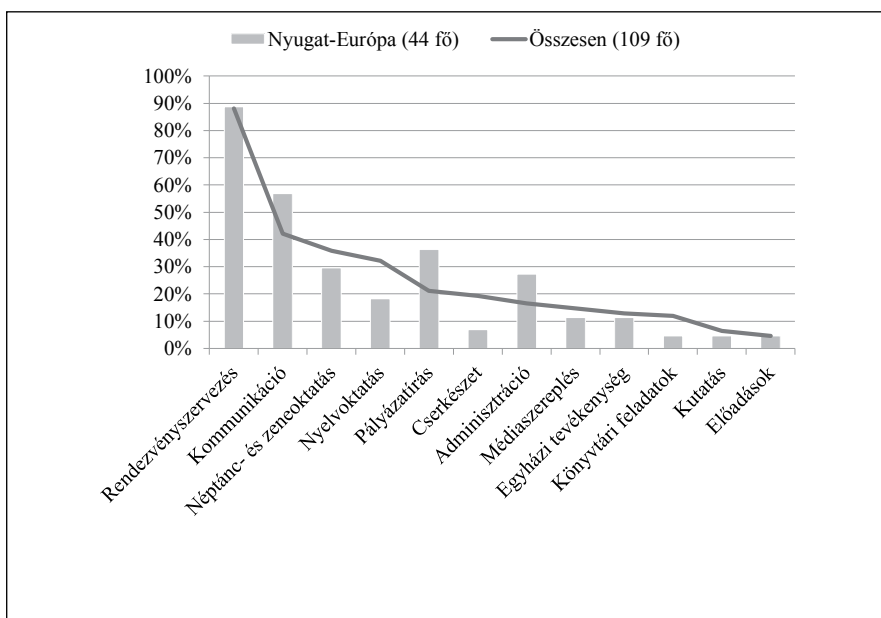

3. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei a 2017–2018. tárgyévben

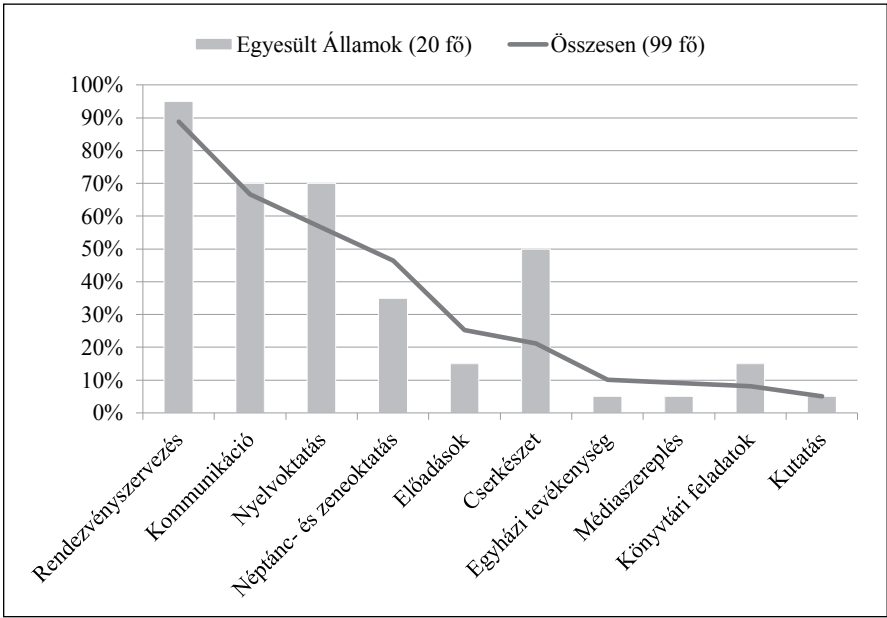
A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei regionális felbontásban

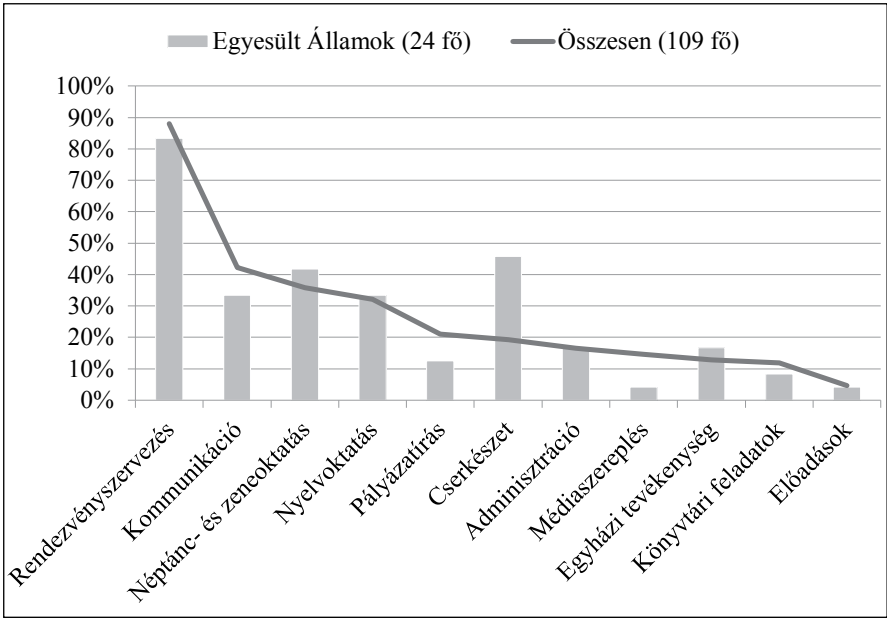
4. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Nyugat-Európában (2016–2017)

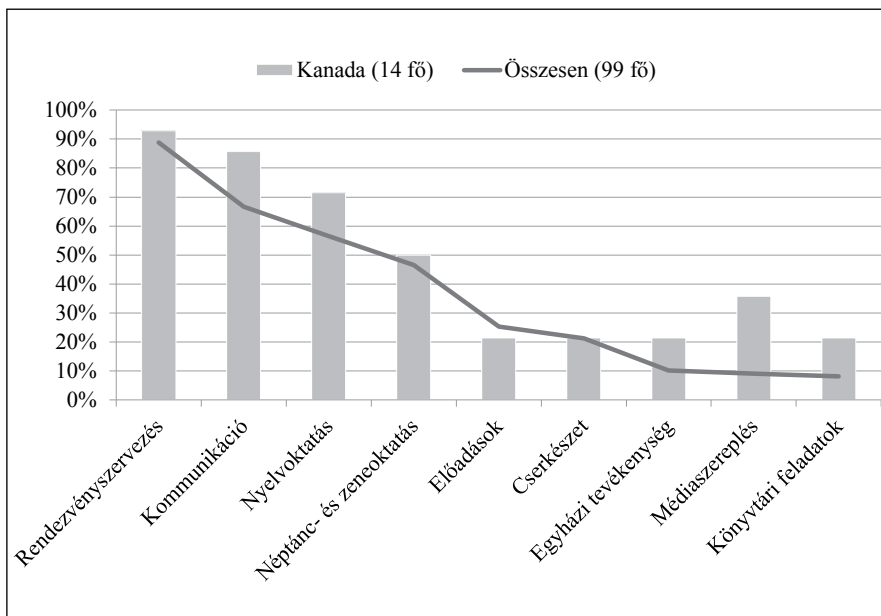
5. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Nyugat-Európában (2017–2018)

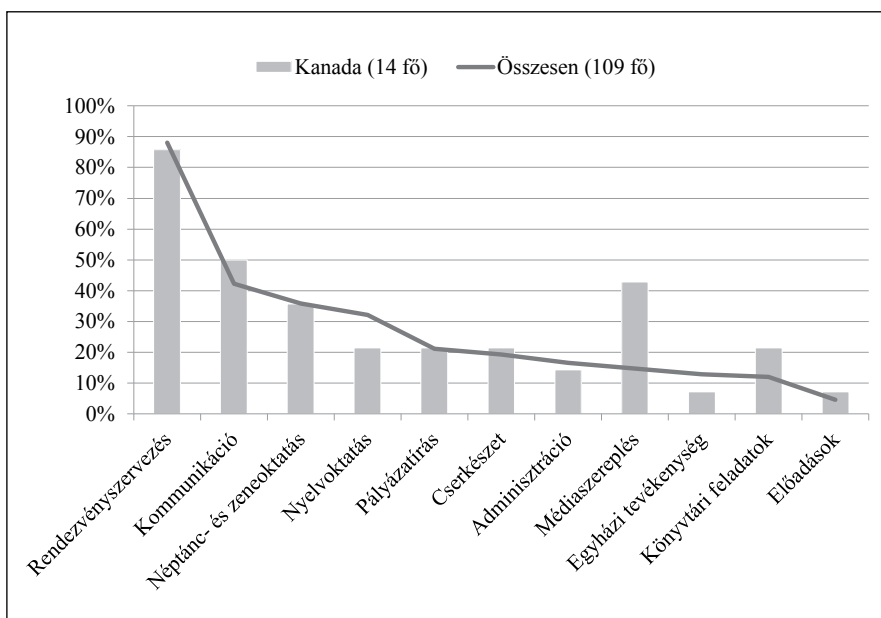
6. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei az Egyesült Államokban (2016–2017)

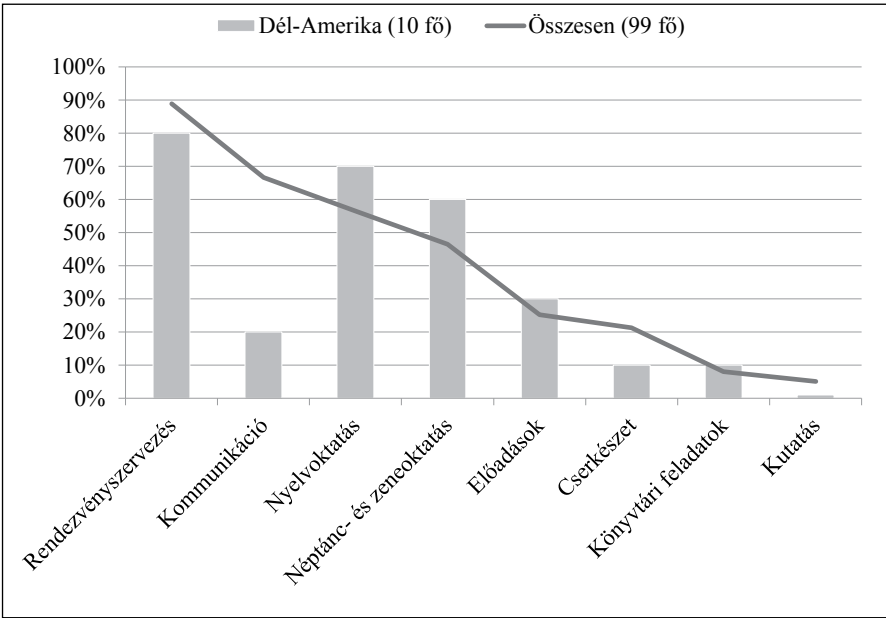
7. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei az Egyesült Államokban (2017–2018)

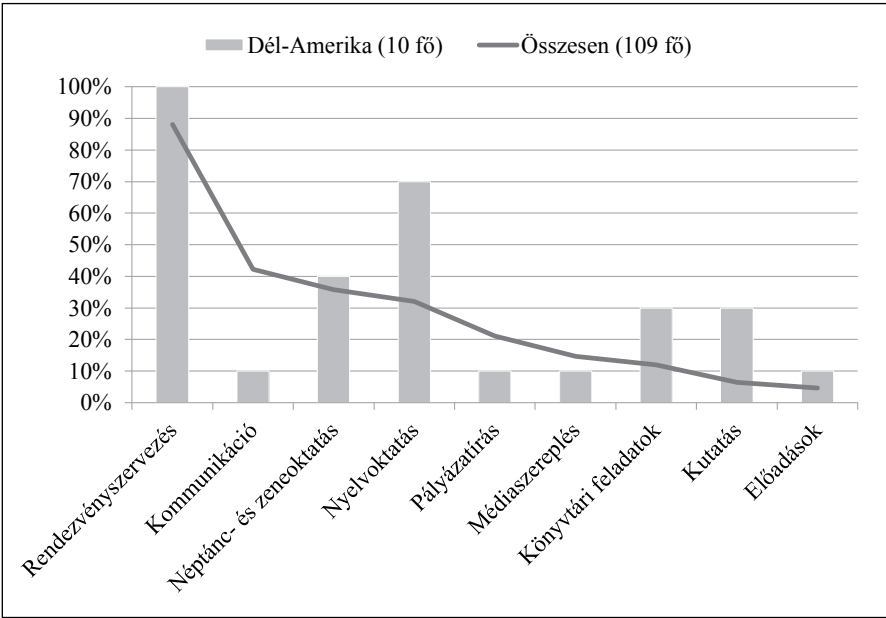
8. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Kanadában (2016–2017)

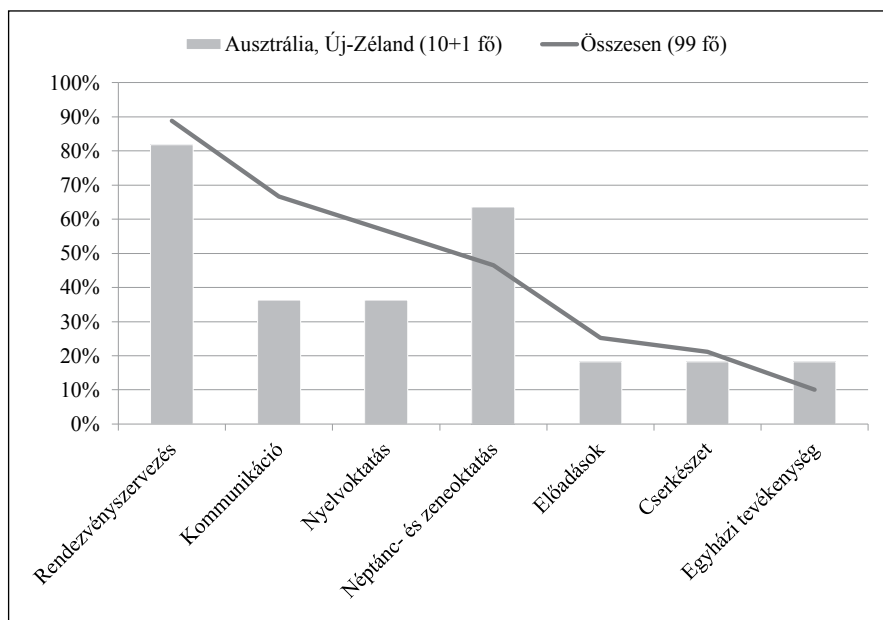
9. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Kanadában (2017–2018)

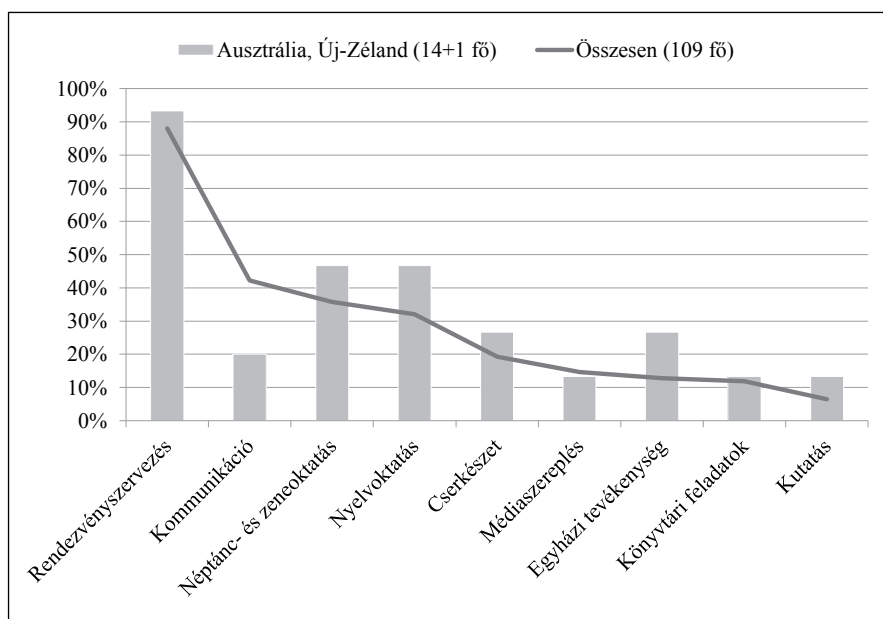
10. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Dél-Amerikában (2016–2017)

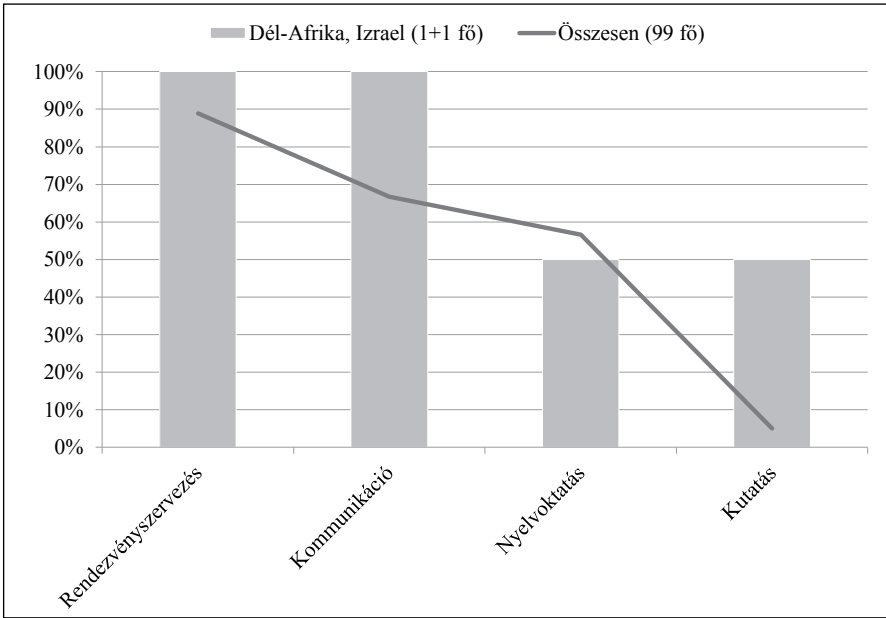
11. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Dél-Amerikában (2017–2018)

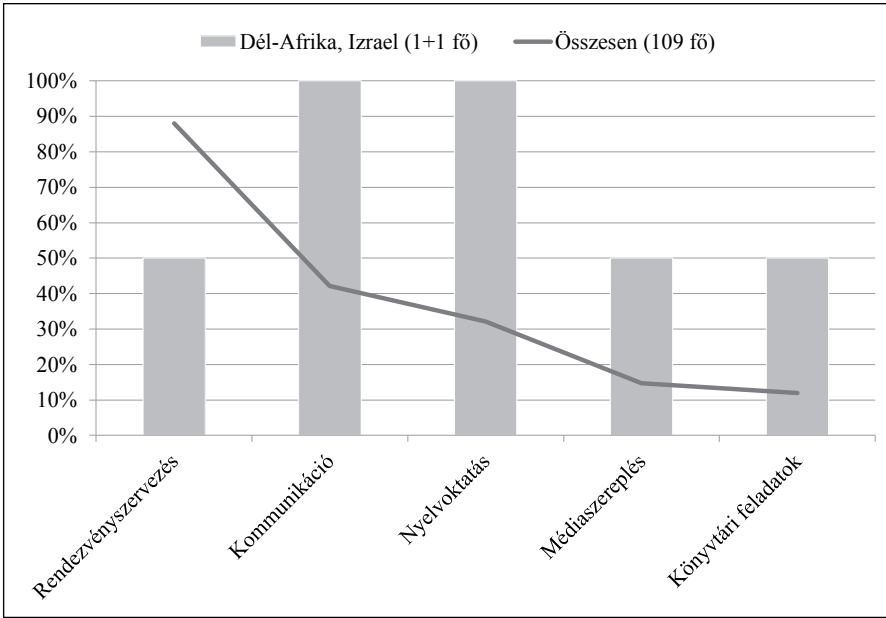
12. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Ausztráliában és Új-Zélandon (2016–2017)

13. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Ausztráliában és Új-Zélandon (2017–2018)

14. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Dél-Afrikában és Izraelben (2016–2017)

15. ábra: A KCSP-ösztöndíjasok tevékenységei Dél-Afrikában és Izraelben (2017–2018)

Következtetések

Nyugat-Európában a főbb tevékenységek nem térnek el nagymértékben az átlagtól, kivéve a két új kategóriát: mind a pályázatírást, mind az adminisztrációt az ebben a nagyrégióban kiküldetést teljesítő ösztöndíjasok említették a legnagyobb arányban (36, illetve 27%). Megfigyelhető továbbá, hogy a nyelvoktatás, a cserkészlet, a néptánc- és zeneoktatás, valamint a könyvtári feladatok jelentősége kisebb, mint más régiók esetében, de ez a különbség nem annyira számottevő. Észak-Amerikában ezzel szemben a cserkészlet, valamint a 2016–2017-es tárgyévben a nyelvoktatás és a könyvtári feladatok is nagymértékben eltértek az átlagtól, jóval magasabb értékeket mutatva. Ez az egyetlen olyan nagyrégió, ahol a cserkészlet majdnem eléri a 40%-ot (2016–2017-ben 38%, 2017–2018-ban 37%), mellyel a 4., illetve 5. helyen szerepel a tevékenységek rangsorában. A déli féltekén a néptánc- és zeneoktatás, valamint a nyelvoktatás is nagyobb jelentőséggel bír, mint a kommunikációs feladatkörök. Ez azt jelenti, hogy ebben a nagyrégióban a KCSP-ösztöndíjasok számára a rendezvényszervezés után ezek a legfontosabb feladatkörök. A két vizsgált tárgyév közötti eltérések tekintetében megfigyelhető, hogy a nyelvoktatás jelentősége míg a másik két nagyrégióban csökkent, addig a déli féltekén nőtt (2016–2017-hez képest 52%-ról 59%-ra emelkedett), ezzel a második helyet betöltve ebben a régióban. A könyvtári feladatok, valamint a kutatás szintén az átlagosnál nagyobb jelentőséggel bírnak délen. Ellenben a két új munkaköri kategória itt alulmaradt a többi régióhoz képest: a pályázatírással kapcsolatos tevékenységekről az ösztöndíjasok csupán 4%-a adott hírt, míg az adminisztrációs feladatok elvégzéséről egyáltalán nem kaptunk visszajelzést a déli féltekéről.

Fontos kihangsúlyozni, hogy az eddigiekben ismertetett főbb tevékenységek nem teljesen fedik az ösztöndíjasok kiküldetésük alatt végzett munkáját. Az űrlapon megjelennek olyan feladatok is, melyek egyik kategóriába sem sorolhatók. Ezeket azért nem kategorizáltam, mert nagyon ritkán kerülnek említésre (az ösztöndíjasok 1–2%-ánál). Ide tartoznak többek között a gasztronómiai és vendéglátói tevékenységek (főzőestek, borkóstolók, ruházati feladatkörök, felszolgálás stb.); a kézműves foglalkozások; a különféle gyermekprogramok, valamint a magyarországi külképviseletek (nagykövetségek, konzulátusok, tiszteletbeli konzulok) munkájának segítése, mely többnyire az állampolgárság felvételével és az egyszerűsített honosítás folyamatával kapcsolatos információk átadását jelenti. A program általános kiértékelése szempontjából ezeknek a feladatköröknek nincs nagyobb jelentőségük, azonban lokális szinten fontosak lehetnek, ezért teljesen nem elhanyagolhatók.

Összegzőképpen, a KCSP négy legfőbb tevékenységi köre: 1) a rendezvényszervezés – mely minden régió esetében az első helyen szerepel; 2) a diaszpórában működő magyar nyelvű médiumok kommunikációs tevékenységeinek segítése – kiváltképp Nyugat-Európában; 3) a magyar nyelv-oktatás; és 4) a néptánc- és zeneoktatás – főképp Dél-Amerikában. Mindemellett külön kihangsúlyozandó a cserkészlet szerepe az Egyesült Államokban. A két vizsgált tárgyév közötti eltérések tekintetében fontos kiemelni a pályázatírás és az adminisztráció – mint új munkaköri kategóriák – megjelenését, mely kiváltképp nagy jelentőséggel bír Nyugat-Európában. Ez utóbbit nagy valószínűséggel a magyarországi diaszpórapolitika idézte elő, konkrétan a diaszpóraszervezetek és a hétvégi iskolák támogatására 2018-ban kiírt külön pályázatok.